

УДК 003.07:091.01(043.2)

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА СЬОГОДЕННЯ ШРИФТУ РУТЕНІЯ

Стешук Д. С., здобувачка вищої освіти 3 курсу

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник — Денисенко С.М., к.п.н., доцент кафедри КММТ

Анотація. Представлена постать і доробок Василя Яковича Чебаника, видатного митця у галузі книжкової графіки та мистецтва шрифту, який створив український шрифт «Рутенія». Розглянуто дискусію про використання кирилиці та латиниці в Україні та наголошено на важливості збереження культурних цінностей і традицій української мови та писемності. Відзначено приклади впровадження шрифту "Рутенія" в різні сфери життя людини, що свідчить про його потребу і важливість для сучасного українського суспільства. Проведено практичний порівняльний аналіз шрифтів на основі створення плаката-афіші.

Ключові слова. шрифт, рукописний шрифт, кирилиця, скоропис, Рутенія, Василь Чебаник, український шрифт.

Метою цієї статті є висвітлення важливості використання українського шрифту, зокрема шрифту «Рутенія», у сучасному просторі України. Освітлення зародження та історії розвитку шрифту «Рутенія» та аналіз необхідності відходу від кирилиці, яка була насаджена російським урядом. Підтвердження, що проект «Рутенія» має потенціал відновити ідентичність українців у візуальному плані та сприяти культурному розвитку країни.

Василь Якович Чебаник працює у галузі книжкової графіки, мистецтва шрифту, інтролігації. Оригінальний інтерпретатор образів літературної класики, втілюваних засобами гравюри на пластику та офорті. Створив оригінальні композиції написів, у яких шрифт окрім інформаційної функції виконує й естетично-образну. Автор відомого українського шрифту «Рутенія».

Відновлення візуального зображення української мови В. Чебаник замислив ще 1971 року після зустрічі з ректором Ляйпцігської вищої школи графіки та книжкового мистецтва, професором Альбертом Капром, який, почувши, що перед ним український каліграф, запитав: «Чому ви не розвиваєте свою абетку?». В. Чебаник дізнався, що у «Книзі абеток всіх народів і всіх віків» К. Фаульмана «рутенська» абетка наведена окремо від «російської» абетки, що і стало відправною точкою для його творчих пошуків [1].

Український митець більше сорока років після цього присвятив творчій розробці саме українського шрифту «Рутенія». Метою автора було «створення державного шрифту, котрий базувався б на історичних українських почерках і виконував роль національного державного атрибута та засобу самоідентифікації нації» [2].

«Абетка, яку я пропоную, в іноземній літературі називається «рутеною», від слова Рутенія — Україна. У книзі «Шрифти всіх народів і всіх віків» на розвороті так звана «кирилиця» вказана як «рутеніше шрифт». А з іншого боку «русіше шрифт» — «гражданська абетка», яку впровадив Петро І» [3]. За зразок Василь Якович брав давньоруський скоропис. На основі скоропису каліграф робив нові знаки.

Кожна літера його шрифту наповнена глибоким символізмом. Зокрема, Василь вбачає герб України в давньому написанні літери «щ». Літера «р» перестає бути для іноземців – «пе», внаслідок додавання хвостика, як у давньогрецькому варіанті. У своєму публічному виступі Василь Чебаник зазначає, що слов'янська буква Ч раніше називалась Червь (черв'як). «Я ставлю сюди цей круг і це уже не червь, а чоловік, який молиться з піднятими руками. Без цього круга можна сприймати букву помилково як латинську, тому кожен елемент, використаний у літері, повністю обумовлений та продуманий».

Розглядаючи анатомію шрифту, можна помітити характерну хвилясту перекладину, що з'єднує дві половинки букви. Ніжка букв має хвилеподібну форму і в жодній літері не спостерігаються прямі елементи. У шрифті присутні засічки. Рутенія, згідно нахилу осі букви, досить статичний шрифт, та водночас через хвилеподібні ніжки шрифт виглядає доволі легко.

Зараз, а особливо з початком війни росії проти України, почала набувати популярність ідея переходу з кирилиці на латиницю, аргументуючи тим, що це допоможе вийти з культурного поля москви. Однак варто не забувати, що кирилиця це невід'ємна частина української культури, яка формувалася тут. Тож відмовившись від кирилиці, народ відмовиться від пам'яток українського письменства, напрацьованих за більш ніж 1000 років, адже вони перестануть існувати для нас в оригінальному вигляді. Сам Чебаник наголошує, що «якщо ми перейдемо на латину, людям треба буде наново вчитися читати» [3].

Наразі з'являється все більше місць, де можна зустріти використання шрифту «Рутенія». 27 червня 2021 року в Києві урочисто відкрили сквер ім. Героя України Максима Шаповала, напис на пам'ятному знаку в ньому виконаний «Рутенією». Школа ч. 219 Оболонського району Києва першою запровадила її вивчення і зробила цей процес системним. У грудні 2020 року в Нью-Йоркському видавництві «Алмаз» побачив світ альбом-монографія заслуженого діяча мистецтв України Романа Петрука «Полотно душі». Це перше в світі видання, що надруковано винятково на шрифтовій гарнітурі «Рутенія». Його примірник представлений в Бібліотеці Конгресу США. Нову абетку вже можна побачити на вивісках крамниць і ресторанів, у рекламі.

Рутенія, збагачена своїм власним настроєм та характером. Для наочного показу було створено плакат, який рекламує виставку українського народного одягу. На першому плакаті було використано кирилицю, шрифт без засічок (Alumni Sans). Це рішення надає виставці додаткової серйозності і стриманості. Мінімалістичний дизайн шрифту створює чітку та об'єктивну інформацію про подію, дозволяючи гостям зрозуміти її значення та важливість. У другому плакаті було використано Рутенію. Цей шрифт викликає відчуття грайливості та душевності. Його краса в поєднанні з українською культурою надає плакату особливого національного шарму. Рутенія не просто оголошує подію — він запрошує на цю виставку, роблячи акцент на тому, що ви будете не просто спостерігачем, але й учасником чогось особливого.

Рис. 1. Постер-афіша з використанням шрифту без засічок

Рис. 2. Постер-афіша з використанням шрифту «Рутенія»

Висновки. Український шрифт «Рутенія», створений Василем Чебаником, відзначається своєю непересічною важливістю для української культури та національної ідентичності. Василь Чебаник виконав надзвичайно важливу роль у розвитку українського шрифту, спираючись на історичні українські почерки та літературні традиції. Цей шрифт базується на давніх українських почерках і створений з метою служити національним державним атрибутом і засобом самоідентифікації українців. Шрифт «Рутенія» вже інтегрується в багато сфер життя, включаючи вивіски, рекламу та видання. Він стає символом національної самосвідомості та важливим засобом збереження української культурної спадщини. На практиці наведено різницю настроїв шрифту «Рутенія» з іншим кириличним шрифтом без засічок.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василь Якович Чебаник - Графіка української мови. *Графіка української мови - шрифт Рутенія*, Василь Чебаник. URL: <https://abetkarutenia.com.ua/chebanyk/>.
2. Рутенія – графіка української мови. „Свобода“. URL: <https://svoboda-news.com/svwp/рутенія-графіка-української-мов/>.
3. Wikiwand - Рутенія (шрифт). *Wikiwand*. URL: [https://www.wikiwand.com/uk/Рутенія_\(шрифт\)](https://www.wikiwand.com/uk/Рутенія_(шрифт)).

4. Трегубова Я. Українці користуються шрифтом Петра I, а треба своїм – каліграф Чебаник. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayinska-mova-abetka-shryft/29591554.html>.

THE HISTORY OF THE CREATION AND PRESENTATION OF THE RUTHENIUS FONT

Steshuk D. S., student of the 3d year higher education
National Aviation University, Kyiv

Abstract. *The figure and work of Vasyl Yakovych Chebanyk, an outstanding artist in the field of book graphics and type art, who created the Ukrainian font "Ruthenia" is presented. The discussion about the use of Cyrillic and Latin alphabets in Ukraine was considered and the importance of preserving cultural values and traditions of the Ukrainian language and writing was emphasized. Examples of the introduction of the "Ruthenia" font into various spheres of human life are noted, which indicates its need and importance for modern Ukrainian society. A practical comparative analysis of fonts was carried out based on the creation of a poster and poster.*

Keywords: *font, handwritten font, Cyrillic, cursive, Ruthenia, Vasyl Chebanyk, Ukrainian font.*